

Position Paper

Opmerkingen van de VNG op:

- het debat over het stikstofadvies van de heer Remkes
- de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

U debatteert op 3 november over het advies van de heer Remkes en behandelt in de week van 6 december 2022 de begroting van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Graag geeft de VNG u het gemeentelijk standpunt mee op de cruciale rol van gemeenten om diverse transitie in het landelijke gebied tot uitvoering te brengen. We verzoeken uw Kamer aandacht te vragen voor de volgende vier aspecten:

1. Betrek gemeenten bij gebiedsprocessen, herstel het vertrouwen van de samenleving en activeer de kracht van inwoners Gemeenten zijn bij uitstek in staat om keukentafelgesprekken te voeren met het lokale bedrijfsleven en inwoners. Betrek gemeenten op voorhand bij landelijke ruimtelijke keuzes om zo de belangen van de samenleving een stevige plek te geven met een echte integrale aanpak.
2. Een betrokken samenleving werkt écht gebiedsgericht Versterk betrokkenheid bij en draagvlak voor gebiedsplannen door ook te denken aan een leefbaar en vitaal platteland met perspectief, voldoende economische vitaliteit, goede OV- en zorgvoorzieningen en mogelijkheden in de dienstensector zoals het toerisme. De praktijk laat zien dat dit de samenleving activeert en tot succes leidt. Verplicht een sociaaleconomische impactanalyse in gebiedsprocessen en bepaal aan de hand hiervan sociaaleconomische

prioriteiten om het gebied een boost te geven. Maak van de term 'meekoppelkansen' geen loos woord en bijproduct van beleid, en koppel daar substantiële financiering aan.

3. Huidige financiering leidt tot vertraging en sluit integraliteit uit Gebiedsprocessen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied moeten voortbouwen op lopende gebiedsprocessen. Deze liggen nu soms stil in afwachting van helderheid in beleid en beschikbaarheid van financiële middelen uit het Transitiefonds die pas in 2024 beschikbaar komen. Stel daarom voorfinanciering beschikbaar, ook voor de uitvoering- en proceskosten van gemeenten. Het begrip 'integraal' is te vrijblijvend en het belonings- en afrekeningsysteem nog sectoraal. Maak het beleid echt integraal en sluit geen thema's uit die lokaal kunnen opspelen. Beloon het combineren van nationale en lokale opgaven, juist ook in de financiering.
4. Biedt perspectief: reëel, langjarig en economisch rendabel De vele ontwikkelingen van de afgelopen jaren hebben ervoor gezorgd dat veel ondernemers perspectief voor de toekomst missen. Biedt perspectief voor een bedrijfsvoering die voldoet aan richtlijnen voor natuur, water en klimaat, maar ook langdurig economisch rendabel is.

Toelichting

De leefbaarheid van het landelijk gebied staat onder druk door de vele uitdagingen die hier samenkomen: onder andere de energietransitie, toekomstbestendige voedselproductie, bevolkingsgroei in relatie tot woningbouwopgave en bereikbaarheid, (sociale) voorzieningen, herstel van biodiversiteit en verbetering van de waterkwaliteit. Deze doelstellingen vergen een grote transitie van het landelijk gebied.

Ook sociaal gezien is er onrust: er zijn zorgen over het behoud van identiteit van het landelijk gebied en er is een toenemende polarisatie en wantrouwen jegens de overheid. In zowel de besluitvorming als de uitvoering raakt dit volop de taken en bevoegdheden van gemeenten. Inspelen op een integrale en brede insteek is daarom een noodzaak waarbij gemeenten als geen ander de lokale omstandigheden kennen. Daar moet voldoende aandacht en ruimte voor zijn, ook in het maatschappelijke debat.

1 Betrek gemeenten bij gebiedsprocessen, herstel het vertrouwen van de samenleving en activeer de kracht van inwoners

Gemeenten worden door het Rijk gevraagd mee te werken aan uitvoering van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Dit is niet alleen nodig vanwege de belangrijke formele rol die gemeenten hebben, zoals bij bestemmingsplanwijziging, herbestemming van door de overheid opgekochte agrarisch gronden of vastgoed en toezicht en handhaving in het kader van vergunningverlening, maar ook vanwege de informele kant.

Gemeenten zijn de eerst aangewezen overheid om keukentafelgesprekken te voeren bij de boeren, omwonenden en belangenorganisaties. De Europese wettelijke opgaven van stikstof, water en klimaat halen we alleen als we het vertrouwen van de samenleving in de overheid herstellen, de samenleving weten te activeren en er plek is voor hun belangen. Gemeenten zijn ook partner in het gebiedsproces en –programma dat volgend jaar gereed is. In dat programma kan worden meegedacht over bijvoorbeeld herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.

We willen uw Kamer erop attenderen dat het goed betrekken van gemeenten en hen handelingsruimte geven bij gebiedsgerichte processen in ieders belang is. Het leidt ertoe dat het risico verlaagd wordt dat rijks- of provinciaal beleid bij het uitvoeren allerlei obstakels en vertraging ondervinden. Denk daarbij aan:

- Beperkt draagvlak in gemeenteraden, zeker gezien 40% van de zetels in de gemeenteraden lokaal zijn ingevuld. Zij staan verder weg van

Haagsche plannen en voelen zich minder gecommiteerd aan landelijke opgaven op stikstofreductie of de energietransitie. Beperkt draagvlak kan leiden tot allerlei moeilijkheden bij het uitoefenen van bevoegdheden, zoals het vertalen van provinciale gebiedsplannen in gemeentelijke omgevingsplannen.

- Onvoldoende georganiseerde lokale meedenkkracht, zowel beleidsmatig als bij handhaving en toezicht.
- Tot zelfs actieve weerstand in de samenleving én gemeenteraden. We verwijzen daarbij naar recente ervaringen in de corona-aanpak, het asielvraagstuk, de energietransitie, of het stikstofkaartje.

2 Een betrokken samenleving werkt écht gebiedsgericht

Aandacht voor en (financieel) sturen op lokale maar ook sociaaleconomische prioriteiten, brede welvaart en leefbaarheid werken als een katalysator bij bewoners en bedrijven voor meer draagkracht en minder maatschappelijk onbehagen om nationale doelen te halen.

Gemeenten werken al gebiedsgericht en dat kan een voorbeeld zijn voor het rijk. Dat kan ook niet anders omdat de vele maatschappelijke opgaven gemeentegrenzen overstijgen en alle opgaven elkaar, zeker vanuit het perspectief van inwoners, sterk beïnvloeden en de optelsom van opgaven meer ruimte vergt dan er beschikbaar is en met elkaar verweven zijn. Tegelijkertijd zien wij dat vrijwel ieder stukje Nederland is bestemd met een functie waar vaak apart, sectoraal beleid voor is. Departementen werken nog steeds te sectoraal en er wordt bij gebiedsgerichte processen teveel gestuurd met het top-down beleid van het rijk.

3 Huidige financiering leidt tot vertraging en sluit integraliteit uit.

Gebiedsprocessen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied moeten voortbouwen op lopende gebiedsprocessen. Deze liggen nu soms stil in afwachting van helderheid in beleid en beschikbaarheid van financiële middelen uit het Transitiefonds die pas in 2024 beschikbaar komen.

Daarnaast is ruimte voor sociale, landschappelijke of economische meekoppelkansen niet alleen nodig vanuit het perspectief van de te behalen doelen maar ook vanuit de invalshoek van het versterken van een vitaal en leefbaar platteland. De uitdaging is dat in gemeenten ruimte gecreëerd wordt om te komen tot een brede integraliteit die aansluit bij hun praktijk en ook benut kan worden. Dit alles vraagt van

gemeenten veel extra inzet, maar vooral ook aanpassing van omgevingsvisie en gerelateerde instrumenten.

- Op het gebied van de financiën pleit de VNG voor het beschikbaar stellen van afdoende voorfinanciering om door te kunnen gaan met lopende gebiedsprocessen en nieuwe gebiedsprocessen op te starten. De financiering die beschikbaar is voor uitvoerings- en proceskosten voor provincies moet ook beschikbaar komen voor gemeenten én waterschappen. Ook zij maken nu en ook volgend jaar al kosten en worstelen met de beschikbaarheid van voldoende capaciteit. Dit is risicovol met het oog op de wens om te komen tot succesvolle transitie die snel op gang moet komen. Voorfinanciering vooruitlopend op de ingangsdatum per 2024 van het Transitiefonds is dan ook zeer urgent.
- Pas op met het toevoegen van nieuwe doelen nadat gestart is met een gebiedsproces.
- Het begrip 'integraal' is te vrijblijvend en het belonings- en afreksysteem sectoraal. Maak het beleid echt integraal en sluit geen thema's uit. Beloon het combineren van nationale en lokale opgaven financieel en ontschot de sectorale financiering.
- Ook pleiten wij ervoor het beleidsinstrumentarium in te richten naar de behoeften van de regio en hierin interbestuurlijk samen te werken met provincies en gemeenten. Een interbestuurlijk partnerschap helpt de behoeften van de regio te verduidelijken en biedt de mogelijkheid kansen voor transities binnen de regio optimaal te benutten.
- Definieer het begrip 'meekoppelkansen' volwaardig naar sociaaleconomische belangen en brede welvaart en koppel daar de financiering aan. Alleen zo leidt beleid tot toekomstperspectief voor inwoners, bedrijven en natuur en ontstaat een positieve en meer bestendige beweging.

4 Biedt perspectief: reëel, langjarig en economisch rendabel

De vele ontwikkelingen van de afgelopen jaren hebben ervoor gezorgd dat veel ondernemers perspectief voor de toekomst missen. Biedt perspectief voor een bedrijfsvoering die voldoet aan richtlijnen voor natuur, water en klimaat, maar ook langdurig economisch rendabel is.

Van belang hierbij is integraal te kijken naar alle huidige mkb sectoren, de veelbelovende sectoren van de toekomst en hierop in te spelen met het oog op een veerkrachtige economie van de toekomst en uitvoering kan worden gegeven aan de opgaven die voor ons liggen. Een dergelijk vestigings- en ondernemersklimaat bestaat uit een goede plek om te wonen en ondernemen met goede voorzieningen, ruimte voor ondernemers en een goed aansluitende arbeidsmarkt en digitale bereikbaarheid. Voor elke regio ziet dit er anders uit en is dit afgestemd op het specifieke DNA en behoeften van de regio. Gemeenten leveren een essentiële bijdrage aan regionale samenwerkingen, het in kaart brengen van de behoeften in de regio en het begeleiden van inwoners en ondernemers in welke mogelijkheden er zijn. Het is daarom cruciaal dat gemeenten tijdig kunnen meedenken en beslissen om met de samenleving breed perspectief te ontwikkelen en concretiseren.

november 2022